

10. септембар 2020. године

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ЗА УТВРЂИВАЊЕ СТОПЕ КОНТРАЦИКЛИЧНОГ ЗАШТИТНОГ СЛОЈА КАПИТАЛА ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

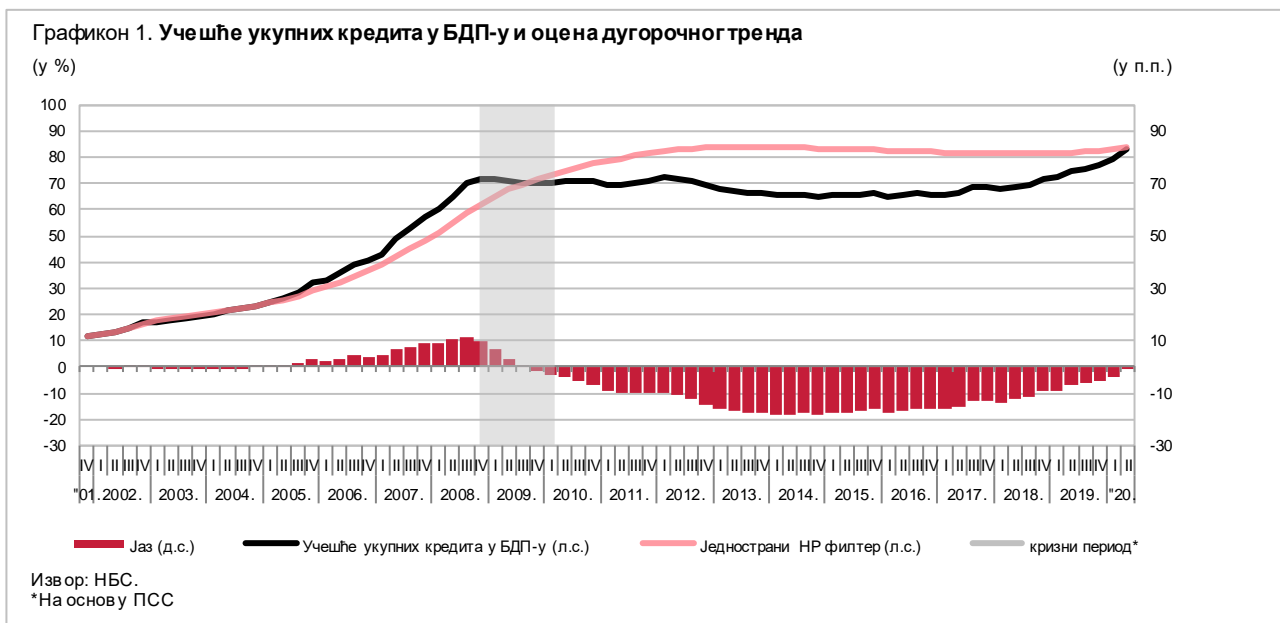
Извршни одбор Народне банке Србије је на основу члана 14. став 1. тачка 11) Закона о Народној банци Србије („Службени гласник РС“, бр. 72/2003, 55/2004, 85/2005 – др. закон, 44/2010, 76/2012, 106/2012, 14/2015 и 40/2015 – одлука УС и 44/2018) и на основу тачке 436. Одлуке о адекватности капитала банке („Службени гласник РС“, бр. 103/2016, 103/2018, 88/201967/2020 и 98/2020), у даљем тексту: Одлука о адекватности капитала), на седници одржаној 10. септембра 2020. године, одлучио да стопу контрацикличног заштитног слоја капитала за Републику Србију задржи у висини од 0% ради ублажавања потенцијалних негативних последица пандемије на услове финансирања привреде и становништва.

Контрациклични заштитни слој капитала (у даљем тексту: *ССуВ*) представља додатни основни акцијски капитал које су банке у обавези да одржавају изнад прописаних регулаторних минимума у износу који је једнак производу њихове ризичне активе и специфичне стопе контрацикличног заштитног слоја капитала. Применом овог инструмента утиче се на ублажавање цикличне димензије системског ризика, будући да се њиме током периода израженог кредитног раста ствара додатни слој основног акцијског капитала, који може бити ослобођен када се системски ризици материјализују.

Народна банка Србије утврђује на тромесечном нивоу стопу *ССуВ*-а за Републику Србију, узимајући у обзир вредност референтног показатеља, важеће смернице и препоруке Европског одбора за системски ризик и остале променљиве које сматра релевантним за праћење цикличне димензије системског ризика. У складу с тачком 436. ст. 2. и 3. Одлуке о адекватности капитала, основу за обрачун референтног показатеља на бази кога се процењује потребна висина стопе *ССуВ*-а представља одступање учешћа кредита у БДП-у од свог дугорочног тренда. Одређивање стопе *ССуВ*-а за Републику Србију усаглашено је с препоруком за утврђивање стопе *ССуВ*-а Европског одбора за системски ризик (*ESRB/2014/1*).

На Графикону 1. приказано је учешће кредитне активности недржавном сектору у БДП-у, дугорочни тренд и оцењено одступање

учешћа кредита у БДП-у од свог дугорочног тренда¹. Након периода експанзивне кредитне активности од 2000. до 2008. године, крајем 2009. године одступање учешћа кредита у БДП-у ушло је у зону негативних вредности. На основу података из јуна 2020. године, учешће укупних кредита у бруто домаћем производу износило је 82,8%, док је оцењена вредност одступања овог учешћа износила -0,7 п. п. Учешће укупних кредита у бруто домаћем производу има тренд раста, али је и даље испод свог дугорочног тренда. Имајући у виду да се оцењено учешће реалне кредитне активности у реалном БДП-у налази испод свог дугорочног тренда, односно да се то одступање налази испод референтне вредности од 2 п.п.², као и присутне појачане глобалне неизвесности изазване ширењем вируса корона, утврђивање стопе ССуВ-а изнад 0% могло би негативно утицати на кредитну активност.

Посматрано од почетка 2019. године удео готовинских кредита са роком доспећа преко осам година, као и просечна преостала рочност реалних готовинских кредита бележе тренд пада, што указује на то да мере Народне банке Србије усмерене на ограничавање ненаменског кредитирања домаћинстава по неразумно дугим роковима донете у

¹ Почев од марта 2018. године, основу за обрачун референтног показатеља за утврђивање стопе ССуВ-а представља учешћа кредита недржавном сектору у БДП-у, док је у претходном периоду основу за обрачун представљало учешће пласмана недржавном сектору у БДП-у, који су поред кредита обухватили и дате депозите, инвестиције, хартије од вредности и остала финансијска средства, потраживања за камату, накнаду и провизију и остале пласмане.

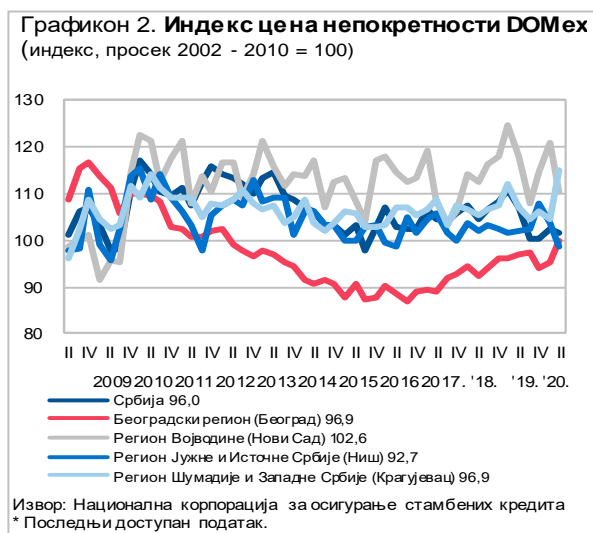
² Видети: *Recommendation of the European Systemic Risk Board of 18 June 2014 on guidance for setting countercyclical buffer rates (ESRB/2014/1), Annex Part II.*

децембру 2018. године, дају резултате и на тај начин смањују могућност настајања нових проблематичних кредита. Како би олакшала услове отплате кредита грађанима који су се задужили пре наступања пандемије, НБС је подстакла банке да дужницима понуде рефинансирање кредита одобрених пре 18. марта 2020. године, продужењем рока доспећа последње рате кредита на додатне две године без обзира на степен кредитне задужености.

Ради одређивања стопе контрацикличног заштитног слоја капитала за Републику Србију, поред одступања учешћа кредита у БДП-у од дугорочног тренда, узети су у обзир и додатни опциони показатељи, у складу с тачком 436. став 4. Одлуке о адекватности капитала. Коришћени су опциони показатељи праћења кредитне активности који осликавају карактеристике домаћег финансијског система, а односе се на тржиште непокретности, спољну неравнотежу и на кретања у банкарском сектору.

Тржиште непокретности

Резултати јулске анкете Народне банке Србије о кредитној активности банака показују да су банке, у складу са очекивањима изнетим у априлској анкети, поштриле стандарде по којима су одобравале кредите привреди и становништву током Т2. Такво кретање последица је раста аверзије према ризику у условима неизвесности изазване пандемијом вируса корона. С друге стране, конкурентност у сектору и динарски извори финансирања препознати су као фактори који су деловали у смеру

ублажавања стандарда, што је великим делом резултат смањења референтне каматне стопе Народне банке Србије. Банке оцењују да је тражња привреде за кредитима повећана у Т2, и то за кредитима за обртна средства и реструктурирање постојећих обавеза.

Током другог тромесечја 2020. године забележен је пад укупног броја издатих дозвола новоградње од 11,4% у односу на исто тромесечје претходне године. Просечан LTV^3 лимит новоодобрених стамбених кредита и даље је знатно испод регулаторног максимума од 80%⁴ и у другом тромесечју 2020. године забележена је вредност овог показатеља од 73,05%.⁵

Показатељи спољне неравнотеже

Упркос повећаној неизвесности на међународном финансијском тржишту, настављен је снажан прилив страних директних инвестиција. У првој половини 2020. године нето прилив СДИ износио је 1,5 млрд евра

(6,7% БДП-а) и био је довољан да у потпуности покрије дефицит текућег рачуна.

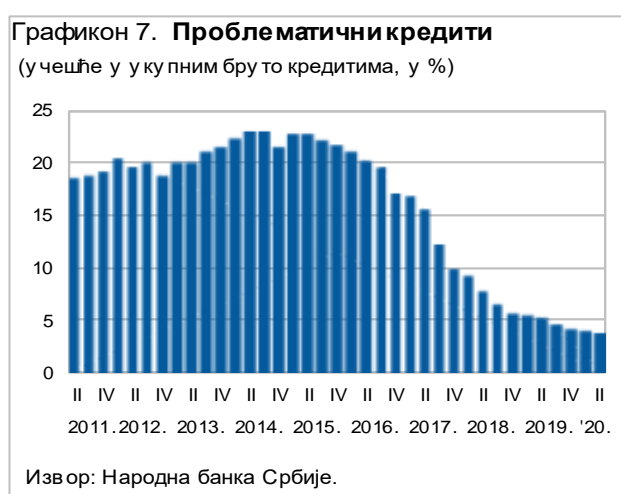
³ Народна банка Србије је на седници Извршног одбора одржаној 11. јуна 2020. године усвојила Одлуку о допунама Одлуке о мерама за очување и јачање стабилности финансијског система („Службени гласник РС”, бр. 84/2020), чиме су створене регулаторне претпоставке за издвајање мањег учешћа потребног за одобравање стамбених кредита купцима првог стана. У складу с новим прописом, за куповину прве стамбене непокретности банка може физичком лицу одобрити стамбени кредит који је обезбеђен хипотеком на непокретности под условом да је обезбедила да износ тог кредита није већи од 90% вредности те непокретности (изузетак у односу на опште правило када је овај лимит 80%).

⁴ У складу са Одлуком о мерама за очување и јачање стабилности финансијског система („Службени гласник РС”, бр. 34/2011 и 114/2017), кредит који је обезбеђен хипотеком на непокретности може бити одобрен физичком лицу под условом да износ кредита није већи од 80% вредности те непокретности.

⁵ Према подацима Националне корпорације за осигурање стамбених кредита за новоодобрене кредите осигуране код те корпорације.

Основни показатељи банкарског сектора

Банкарски сектор је адекватно капитализован и високо ликвидан уз очекивања да ће се тако задржати у наредном периоду.

На крају Т2 2020. године показатељ адекватности капитала је износио 22,7%, што је знатно изнад регулаторног минимума.⁶

Количник одобрених кредита и примљених депозита (*Loan-to-Deposit – LtD*) је на крају Т2 2020. године забележио вредност од 0,83. Његово задржавање на нивоу нижем од 1 указује на то да се банке у већој мери ослањају на домаће, стабилне изворе финансирања, као што су депозити.

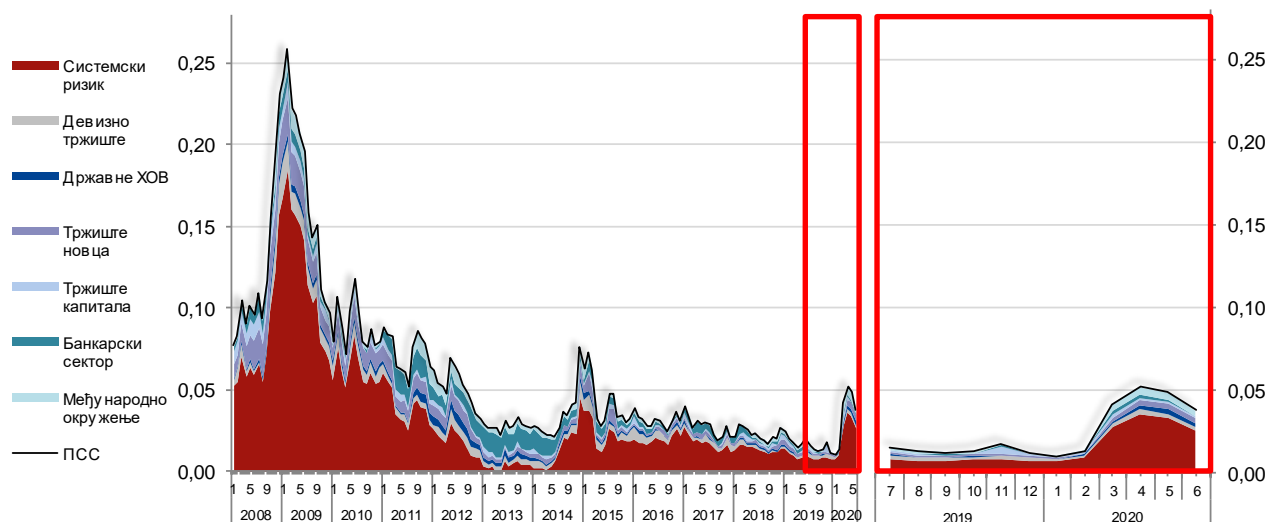
Учешће проблематичних кредита у укупним кредитима банкарског сектора је значајно смањено и има евидентан опадајући тренд захваљујући примени Стратегије за решавање проблематичних кредита која је донета 2015. године, као и другим регулаторним активностима Народне банке Србије. Учешће проблематичних кредита износило је 3,7% на крају Т2 2020. године, што је за 1,5 п.п. мање у односу на Т2 2019. године, односно 18,5 п.п. мање у односу на август 2015. године када је усвојена поменута Стратегија. Влада РС је у децембру 2018. усвојила Програм за решавање проблематичних кредита за период 2018-2020. године како би се спречио настанак нових проблематичних кредита и омогућила одрживост постигнутих резултата по питању проблематичних кредита.

⁶ Од 30. јуна 2017. године минимум показатеља адекватности капитала износи 8% (минимум показатеља основног капитала је 6%, док је минимум показатеља основног акцијског капитала 4,5%).

Оцена системског ризика финансијског система Републике Србије

Показатељ системског стреса (у даљем тексту: ПСС) развијен је с циљем да се идентификују периоди повишеног стреса и ниво системског

Графикон 8. Кретање Показатеља системског стреса и приказ доприноса најзначајнијих фактора ризика Показатељу системског стреса уз идентификацију режима финансијског стреса

Извор:НБС

ризика финансијског система Републике Србије. ПСС обухвата низ показатеља који сагледавају величину финансијског стреса у шест најважнијих сегмената финансијског система Републике Србије: девизно тржиште, тржиште државних хартија од вредности, тржиште новца, тржиште капитала, банкарски сектор и међународно окружење. Након виших вредности током месеца априла и маја, ПСС на крају другог тромесечја 2020. године бележи нешто ниже вредности што указује на смањење нивоа системског стреса. На вредност ПСС-а највише су утицала кретања на међународном тржишту, али и у одређеној мери и кретања на тржишту државних ХОВ.

Пандемија изазвана вирусом *COVID-19*, током прве половине 2020. године узроковала је раст неизвесности на светском нивоу. Ради заштите живота људи уведене су мере које су биле праћене потресима на међународном финансијском тржишту, изразитим растом неизвесности и бегом у сигурну активу, поремећајима на већини робних и финансијских тржишта, што је за последицу имало оштар пад економске активности на глобалном нивоу. Присутна неизвесност на међународном тржишту, утицала је да премија ризика земаља у развоју порасте. Овај тренд није заобишао ни Србију, па је премија ризика на дуг у доларима током априла наставила са растом започетим у марту да би током маја и јуна дошло до њеног снижења. У Т2 премија ризика у просеку је износила 230 б.п. и била је за 139 б.п. виша у односу на просечну премију у Т1 2020. На крају јуна

2020. године премија ризика Србије у доларима је износила 137 б.п. и била је међу најнижима у региону (Пољска 51 б.п., Хрватска 148 б.п, Мађарска 175 б.п., Румунија 262 б.п.) и знатно испод ЕМВI Global (433 б.п.).

Континуирано унапређење регулаторних мера које спроводи Народна банка Србије ствара додатну отпорност финансијског система на потенцијалне шокове. Имајући у виду потребу да се очува и ојача стабилност финансијског система у условима потенцијалних ризика узрокованих ванредном здравственом ситуацијом у земљи и на глобалном нивоу, Народна банка Србије је у марту 2020. године усвојила одлуке којима се прописује тромесечни застој у отплати обавеза дужника (мораторијум) према банкама и даваоцима финансијског лизинга. У току јула, додатним одлукама омогућен је додатни мораторијум на обавезе дужника које доспевају почев од 1. августа 2020. године закључно са 30. септембром 2020. године, као и на његове неизмирене обавезе доспеле у јулу 2020. године.

Додатно, резултати макроруденцијалних стрес-тестова банкарског сектора, које Народна банка Србије спроводи у тромесечној динамици, потврђују да је банкарски сектор Републике Србије адекватно капитализован и високо ликвидан.

Упркос повећаним ризицима изазваним пандемијом вируса корона, а захваљујући значајном повећању отпорности економије Србије у односу на период пре једне деценије, рејтинг агенција *Standard and Poor's* донела је одлуку у мају (ванредна процена рејтинга), као и у јуну (редовна процена), да задржи кредитни рејтинг Србије на нивоу од *BB+*, уз стабилне изгледе за његово даље повећање.